

Veress Károly

Egy egyetemkonceptió az illúzió és a valóság között

Tonk Sándor vitaindítója - *Romániai magyar magánegyetem* - számomra három olyan lényeges mozzanatot tartalmaz, amelyek hozzászólásra készítetnek. E problémák az én esetemben az egyetemi élet aktív résztvevőjének a nézőpontjából merülnek fel, aki az utóbbi években nem csak folyamatosan kivette részét az egyetemépítés belső munkájából, hanem az idevágó gondolatait és elemzéseit számos esetben a nyilvánosság előtt is megfogalmazta és közzétette.

1. Tonk Sándor szövege a romániai magyar politikusok sikertelen egyetempolitikáját mentegető, a kudarccokat magyarázni akaró gondolatokkal indít. Azzal a meglepő megállapítással szembesít, hogy "nem kell meglepődni" politikusaink szélmalomharcán, tervszerűtlen, egybehangelő kezdeményezéseiben, amelyekkel az önálló egyetem hiányát igyekeznek pótolni. Ugyanis a román társadalom és közvélemény - még ha egy számottevő része el is fogadja a magyar nyelvű oktatás gondolatát - változatlanul ellenzi, elutasítja az önálló magyar egyetem ügyét.

Ez a megállapítás egészében félrevezető, mivel a politika lényegének és értelmének mond ellent. Ha a román társadalom és közvélemény semmiféle ellenállást nem tanúsítana az önálló magyar egyetemi oktatás megszervezésével kapcsolatban, akkor politikusaink ténykedésére sem volna szükség, mert a felmerülő feladatokat, tennivalókat a szakemberek is el tudnák végezni. Politikai lépésekre éppen azért van szükség, mert e problémák megoldása a hatalmi szférában akadályokba ütközik. Itt viszont a felek mindenkori hozzáállása, akaratú beállítódása, tárgyaló- és problémamegoldó készsége a politikai kommunikáció terében az egymást folytonosan és kölcsönösen alakító aktivitás eredményeként csapódik le. Abban tehát, hogy a román társadalom és közvélemény negatív hozzáállása a magyar egyetemi oktatás ügyéhez tíz év alatt alig változott, a romániai magyar politizálásnak is szerepe van; a kudarckok, sikertelenségek okait elsősorban e politizálás jellemzőiben kell keresni. Éppen ezért, ha értelmiségiként tíz év után is azzal próbálkozunk, hogy a másik fél magatartására való hivatkozással mentsük fel ezt a politizálást vállalt felelősségeit és a romániai magyar társadalom és a közvélemény előtti tisztességes elszámolás kötelezettsége alól, ahelyett, hogy az önmagával való kritikai szembesülésre igyekeznénk rábírni, azt hiszem, hogy nyugodtan felkészülhetünk lelkiileg az előttünk álló újabb tíz év kudarcaira is.

Szerintem igenis meg kell lepődni azon, hogy az elmúlt tíz év magyar egyetempolitikájából éppen az összehangoltság, a tervszerű, világosan átgondolt és kidolgozott, taktikai lépésekre kellőképpen lebontott és kivitelezett stratégia hiányzott. Ehelyett, és jórészt ennek következtében, a magyar egyetemi oktatás ügye politikai játszmák tárgyává, tétjévé vált. Határozott politikai lépések megtétele helyett az egyetemügy újabb és újabb hullámokban való átpolitizálására került sor, nem csak a román, hanem a kisebbségi magyar politikában is. Itt csak néhány fontosabb mozzanatra utalok, amelyek ennek az egyetempolitikának az elégtelenségeit, a politikai professzionalizmusnak e téren megmutató hiányát bizonyítják: kialakításába nem vonták be kellőképpen a szakembereket, illetve nem azokat vonták be, akik a tényleges szakmai szempontokat képviselik; nem figyeltek oda kellőképpen az oktatási folyamatokat s ezen belül az egyetempolitikát elemző-értelmező józan hangvételű, átgondolt, dokumentált tanulmányok megállapításaira; a nyilvánosság fórumain többnyire olyanok váltak, s válnak ma is az egyetemügy szószólóivá, akik nem ismerik ténylegesen az egyetemszervezés és egyetemi oktatás valós problémáit; az egyetemi életben zajló belső építkezési folyamatokra sem a politikum, sem a média nem figyelt kellőképpen oda, s szinte semmit sem tettek annak érdekében, hogy ezek ismerete pozitív tudatalakító tényezőként bekerüljön a köztudatba. Manapság egyre nehezebb kitérni az elől a nyitott és nyugtalanító kérdés elől, hogy vajon az eltelt évtized folyamán a romániai magyar társadalomban csakugyan nem voltak meg egy jóval átgondoltabb, összehangoltabb egyetempolitika feltételei? Vajon nem lett volna mód arra, hogy sokkal hatékonyabban érvényesüljenek a politikai hozzáállás professzionális és morális komponensei?

2. Egy ilyen egyetempolitika hiányának köszönhetően történhet az, hogy sajnos még ma sem - tíz év után sem - látunk eléggé világosan az egyetemkérdésben. Ennek egyik jele éppen abban a *kezdet-szindrómában* mutatkozik meg, amely az újabb és újabb egyetemalapítási elgondolásokat jellemzi. Az ilyenszerű elgondolások egyszerűsített gondolati

sémáját így lehetne felvázolni: a) a megszülető koncepciónak egy olyan érvrendszer felvonultatásával való megindokolása, amely az összes addigi kezdeményezésekkel, valamint a ténylegesen megvalósult vagy megvalósulásban levő folyamatokkal szembeni bizalmatlanságból táplálkozik, s ezáltal igyekszik ezeket az ügy egésze szempontjából minél jelentéktelenebbeknek, és lehetőleg nem hiteleseknek, azaz az ügy kivitelezése tekintetében nem mérvadóknak feltüntetni, leginkább oly módon, hogy bizonyos múltbeli sikertelenségekre, kudarcokra hivatkozva mintegy biztosra veszi a jövőbeli sikertelenségeiket is; b) mindezek ellentételezéseként önmagát az ügy egyedüli hiteles képviselőjeként mutatja be, amely révén most már ténylegesen megteremtődhetnek a feltételek a megvalósításhoz; c) ily módon önmagát egy olyan *kezdetnek* tekinti és hirdeti, amelyen egy teljes körű egyetemi oktatási rendszer jövőbeli kiépítésének az *igénye-reménye* alapulhat. Voltaképpen az ilyenszerű törekvésekben nem az önmagában vett kezdet motívuma kifogásolható, hanem az, hogy az ebből kiinduló koncepció mennyire képes vagy nem képes józanul belátni saját lehetőségfeltételeit és az ezekből adódó határait.

A jelen vitaindító alapkoncepciójában is e kezdet-szindróma érvényesül. E koncepció valóságmagját az erdélyi önálló magyar alapítványi egyetem vagy magánegyetem létrehozása előtt megnyíló, reálisnak mutató lehetőség képezi. Ennek megvalósulása egy igen pozitív és hatékony lépést jelenthet az erdélyi magyar nyelvű egyetemi oktatás kifejlesztési folyamatában, két vonatkozásban is: egyrészt azért, mert mint magánegyetemi kezdeményezés egy új elemmel gazdagítja az eddigiekben beindított szervezési formákat, mégpedig olyan irányban, amely e téren új lehetőségek feltárását és kipróbálását, új tapasztalatok megszerzését ígéri; másrészt azért, mert egy ilyen kezdeményezés nem válhat riválisává vagy kiszorítójává a jelenleg meglévő és működő struktúráknak, amelyeket amúgy is számos hiányosság, elégtelenség jellemez. Ezeket a komplementaritás jegyében pótolhatja, kiegészítheti, mind a képzési skála, mind az egyetemet végzettek számarányának feljavítása, mind pedig bizonyos háttérintézmények megteremtése tekintetében. Az erdélyi magyar oktatási struktúrában az ilyenszerű magánegyetemi kezdeményezéseknek potenciálisan feltétlenül megvan a maguk szükségessége és helye, s mindaddig, amíg e koncepcionális keretek között maradnak, semmiféle elvi kifogás nem merülhet fel velük kapcsolatban.

3. A kritikai reflexió ott és akkor válik szükségessé, amikor egy ilyen koncepció kilép a maga tényleges tudati hatóköréből, és megkísérli kiterjeszteni magát arra az egész tudati mezőre, amelyen az erdélyi magyar egyetemi oktatás kifejlesztésére irányuló szellemi munkálkodás folyik. Ilyen benyomás keltődik az olvasóban akkor is, amikor a vitaindító szövegében egyszer csak a következő homályos, az előtte és utána álló megfogalmazásokat meglehetősen kétértelművé tevő kijelentéssel találkozunk: "Távlati célként áll előttünk az önálló magyar egyetem." E kijelentés mind az alanyt (kik előtt?), mind az önálló magyar egyetem fogalmát egy megfoghatatlan általánosság szintjére emeli, amely már korántsem olyan egyértelmű, hogy hogyan is kell érteni ezeket. Itt már észrevétlenül egymásba csúszik a létrehozandó magánegyetemnek a teljes universitas kiépítésére irányuló, egyébként jogos és kivitelezhetőségében a majdani rendelkezésre álló feltételektől függő távlati célkitűzése, valamint az önálló erdélyi magyar egyetem megteremtésének a romániai magyarság tudatában tíz év óta folyamatosan ébren tartott/ébren élő gondolata. Bár a további megfogalmazás lényeges pontokon visszatér a magánegyetem, illetve magánegyetemi hálózat kiépítésének konkrét gondolatához, ezzel a mozzanattal az olvasóban mégis felkeltődik, s a következő passzusok során, mintegy a sorok között, csak még inkább megerősödik az a *háttérillúzió*, hogy az itt körvonalazódó magánegyetem-koncepció egy olyan intézmény és hálózat kiépítésén munkálkodik, amelyben távlatilag mégiscsak az erdélyi önálló magyar egyetem megvalósulását látja.

E téren a további megfogalmazásokban éppen az "önálló magyar egyetem" kifejezés körül keltődik leginkább zavar. Egyrészt a szöveg egy igen pontos megfogalmazását nyújtja az egyetemi önállóság azon gondolatának (*Mit értünk önálló magyar egyetemen?*), amelyet az önálló magyar egyetem koncepciója mindig is megcélzott, s amelynek az egyedüli tényleges megvalósíthatósága - éppen a dolog természete folytán - csakis egy önálló állami magyar egyetem formájában képzelhető el és válhat valaha kivitelezhetővé. Másrészt az is nyilvánvaló - s ez a szöveg ilyenszerű megfogalmazásaiból explicite is kiderül: "A Sapientia Alapítvány fő célkitűzése az egyházi háttérű erdélyi magyar alapítványi magánegyetem létrehozása" -, hogy egy olyan magánegyetem, amelynek koncepciója a vitaindítóban körvonalazódik, ebben az értelemben - szintén a dolog természeténél fogva - nem lehet önálló. Egy magánegyetem, bármennyire is nyitott és demokratikus szellemiséget vállaljon fel, lényegében mindig is egy gazdasági vállalkozás marad, s kötelessége lesz megfelelni a fenntartók elvárásainak. Ennélfogva, és a szükségképpen velejáró tandíj-kötelezettség révén is, egy erdélyi magyar magánegyetem az erdélyi magyarságnak csak meghatározott rétegeihez szólhat, és soha nem lehet önálló a fő pénzforrásokat biztosító igényeivel, valamint az egyházi háttér elvárásaival szemben.

Egy ténylegesen *önálló* erdélyi magyar egyetem nem jöhet létre és nem működhet másként, csak egy olyan, a romániai magyar kultúrába szervesen beépülő oktatási intézményként, amely ennek a kultúrának és az azt éltető értelmiségnek az alkotása, s amely az erdélyi magyar közösséget alkotó adófizető állampolgároktól származó

erőforrásokra támaszkodik. A valós önállóság - amelyet nyilván politikailag is biztosítani kell - csakis ezeken a feltételeken alapulhat. A magyar kormánytól származó pénzforrások alapvetően nem helyettesíthetik a romániai magyar közösség gazdasági erőforrásait, a magyar történelmi egyházak azon törekvése, hogy képletesen magukra vállaljanak hiányzó vagy nem teljesülő állami funkciókat, hosszú távon nem helyettesítheti az állam tényleges kötelezettségeit, egy magát "önálló" hirdető magánegyetem megvalósulása nem mentesítheti a politikusainkat attól a bármennyire is kényelmetlen és nehezen kivitelezhető, de a többségi politikai akarat hajthatatlansága ellenére sem reménytelen és a politikai szerepvállalásaikhoz mindenképpen szervesen hozzátartozó feladat alól, hogy politikai eszközökkel is el kell érni a reális és hatékony önállóságot.

Tapasztalataink szerint az erdélyi magyar egyetemi oktatás kiépítése-kiépülése már jó néhány éve elkezdődött. Ez egy olyan folyamat, amely több szakaszban, s egyszerre akár több úton haladva valósulhat meg. Menet közben újabb lehetőségek kínálkozhatnak, s a különböző törekvések jól megférhetnek benne egymás mellett, akár kölcsönösen ki is egészíthetik egymást. Éppen ezért manapság senkinek sem áll módjában egy olyan végső egészben gondolkodni, amelynek a tervszerű kivitelezéséhez kizárólagos reményeket fűzhet, s minden olyan törekvés, amely valaki(ke)t is az egyedüli hiteles egyetemalapító(k) szerepében akarna feltüntetni, nem lehet más, mint a mai tudatállapotok önkéntelen vagy szándékos manipulálása.

Véleményem szerint egyetlen módja van annak, hogy az erdélyi magyar egyetemkérdés kimozduljon a látszólagos holtpontról: ha e kérdés minden érintettje, mind politikai síkon, mind a szakmai-adminisztratív szférában a maga helyén és szerepkörében ténylegesen, átgondoltan és hatékonyan elvégzi a rá váró, olykor cseppet sem látványos, s a kudarcélményektől sem mindig kímélő feladatokat.

- [Berényi Dénes: Az erdélyi magánegyetem kérdéséhez](#)
- [Bíró A. Zoltán: Romániai magyar magánegyetem, székelyföldi szemszögből](#)
- [Hollanda Dénes: Hozzászólás Tonk Sándor Romániai magyar magánegyetem című vitaindító írásához](#)
- [Horváth Sándor: Hozzászólás Tonk Sándor, a Sapientia Kuratóriuma elnökének tanulmányához](#)
- [Kerekes Jenő: Hozzászólás a romániai magyar egyetemi hálózat kiépítésének kérdéséhez](#)
- [Mester Béla: Mi\(ke\)t értünk ma az "egyetem" szón?](#)
- [Péli Gábor: Romániai magyar magánegyetem](#)
- [Péntek János: Elvek, tervek és realitások](#)
- [Pusztai Kálmán: Vélemény Tonk Sándor írásával kapcsolatban](#)
- [Somai József: Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé](#)
- [Szabó Bálint György: Az erdélyi magyarok 21. századi felsőfokú oktatásának alapelveiről a Transylvania Trust Alapítvány értelmezésében](#)
- [Veress Károly: Egy egyetemkoncepció az illúzió és a valóság között](#)
- [Vofkori László: Hozzászólás az Erdélyi Magyar Magánegyetem ügyéhez](#)
- [Wanek Ferenc: Gondolatok a Romániai magyar magánegyetemről, Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán](#)
- [Kurdi Krisztina - Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az Erdélyi Magyar Magánegyetem](#)
- [Székely István: Értelmezési keret az erdélyi magyar egyetem kérdéséhez, különös tekintettel annak demográfiai összetevőire](#)
- [György Lajos: A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés 1927. évi helyzete és jövő feladatai Erdélyben](#)
- [Tanulmányi bizottság Kolozsvárott](#)
- [A Sapientia Alapítvány Kuratóriumának Nyilatkozata az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozásáról](#)
- [A Sapientia Alapítvány pályázati felhívása](#)
- [A kolozsvári székhelyű Sapientia Alapítvány Kuratóriumának közleménye](#)
- [Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia](#)
- [Dan Oprescu: A nemzeti kisebbségek 1999-ben](#)
- [Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Lengyelországban](#)
- [Baranyi László: Magyar rádiós közszolgálat Romániában](#)
- [Kósa András László: Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?](#)
- [Mester Béla: Kisebbségi identitás a hálózottság korában](#)
- [Zakota Zoltán: Centralizáció és provizorátus](#)

- [Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón](#)
- [Hunyadi Attila: Romániai magyar gazdaságpolitika 1918-1940](#)
- [Zsigmond Csilla Dalma: Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja](#)
- [A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1988 \(folytatás\)](#)
- [A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája 1999. harmadik negyedév](#)

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék